

העלייה של רבי זירא

ט"ז אלול התשע"ד – לרגל שלשים שנה לעלייתנו לארץ ישראל

הרב ארי דוד קאהן

1. תלמוד בבלי מסכת עירובין דף סו עמוד א

אמר רבי זירא: מאי תהיא דרבי אֶלְעָזָר? - אמר רב ששת: **גברא רבה כרבי זירא** לא ידע מאי תהיא דרבי אֶלְעָזָר? קא קשיא ליה דשמואל רביה.

2. תלמוד בבלי מסכת יומא דף פז עמוד א

רבי זירא - כי הוה ליה מילתא בהדי איניש, הוה חליף ותני לקמיה, וממצי ליה, כי היכי דניתי וניפוק ליה מדעתיה:

3. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כח עמוד א

שאלו תלמידיו את רבי זירא, בַּמָּה הֵאֲרַכְתָּ יָמִים? אָמַר לְהֶם, מִיָּמֵי לֹא הִקְפַּדְתִּי בְּתוֹךְ בֵּיתִי. וְלֹא צַעַדְתִּי בְּפָנַי מִי שְׁגָדוֹל מִמֶּנִּי. וְלֹא הִרְהַרְתִּי בְּמַבּוֹאוֹת הַמְטַנְפוֹת. וְלֹא הִלְכְתִּי אַרְבַּע אַמּוֹת בְּלֹא תוֹרָה וּבְלֹא תַפְלִין, וְלֹא יִשְׁנֵנִי בְּבֵית הַמְדַרְשׁ, לֹא שִׁינַת קִבְעָה וְלֹא שִׁינַת עֲרָאִי. וְלֹא שִׁשְׁתִּי בְּתַקְלַת חֲבִירִי. וְלֹא קִרְאתִי לְחֲבָרִי בְּחִכְיָתוֹ; וְאָמַרְתִּי לֵה, בְּחִכְיָתוֹ:

4. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף לו עמוד א

הנהו בריוני, דהוה בשיבבותיה דרבי זירא, דהוה מקרב להו, כי היכי דניהדרו להו בתויבתא, והו קפדי רבנו. כי נח נפשיה דרבי זירא, אמרי, עד האי דנא הוה חריכא קטין שקיה, דהוה בעי עלו רחמי, השתא - מאן בעי עלו רחמי? הרירו בלביהו, ועבדו תשובה:

5. רש"י מסכת סנהדרין דף לו עמוד א

בריוני - פריצים, לשון בורים.
ר' זירא גוצא הוה, ונחרכו שוקיו על ידי מעשה דבדיק נפשיה בתנורא שגירא, בהשוכר את הפועלים (בבא מציעא פה, א), וקרו ליה חריכא קטן שקי.

6. תלמוד בבלי מסכת כתובות דף קי עמוד ב

תנו רבנן, לעולם דור אדם בארץ ישראל, אפלו בעיר שרבה עובדי כוכבים. ואל דור בחוץ לארץ, ואפלו בעיר שרבה ישראל, שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוה, שנאמר, (ויקרא כה) "לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים". וכי כל שאינו דר בארץ אין לו אלוה? אלא לומר לך, כל הדר בחוץ לארץ כאלו עובד עבודת כוכבים. וכן בדוד הוא אומר, (ש"א כו) "כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה', לאמר לך עבד אלהים אחרים". וכי מי אמר לו לדוד, "לך עבד אלהים אחרים"? אלא לומר לך, כל הדר בחוץ לארץ, כאלו עובד עבודת כוכבים:

רבי זירא, הוה קא משתמיט מיניה דרב יהודה, דבעי למיסק לארץ ישראל, דאמר רב יהודה, כל העולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה, שנאמר, [תלמוד בבלי מסכת כתובות דף קיא עמוד א] (ירמיה כז) "בבלה יובאו ושמה יהיו, עד יום פקדי אתם נאם ה'", ורבי זירא? ההוא - בכלי שרת כתיב. ורב יהודה? כתיב קרא אחריןא, (שה"ש - ב) "השבעתני אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה" וגו'. ורבי זירא? ההוא - שלא יעלו ישראל בחומה. ורב יהודה? 'השבעתני אחריןא כתיב. ורבי זירא? ההוא מיבעי ליה לכדרבי יוסי

בר חנינא, דאמר רבי יוסי בר חנינא, שלש שבועות הללו למה? אחת, שלא יעלו ישראל בחומה, ואחת, שהשביע הקדוש ברוך הוא את ישראל שלא ימרדו באמות העולם, ואחת, שהשביע הקדוש ברוך הוא את אמות העולם, שלא ישתעבדו בהן בישראל יותר מדאי. ורב יהודה? (שם) "אם תעירו ואם תעוררו", כתיב. ורבי זירא? מיבעי ליה לכדרבי לוי, דאמר, שש שבועות הללו למה? תלתא - הני דאמרו, אינד - שלא יגלו את הקץ, ושלא ירחקו את הקץ, ושלא יגלו את הסוד לאמות העולם. (שם) "בצבאות או באילות השדה", אמר רבי אלעזר, אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, אם אתם מקימים את השבועה - מוטב, ואם לאו - אני מתיר את בשרכם בצבאות או באילות השדה: אמר רבי אלעזר, כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עון, שנאמר, (ישעיה לג) "ובל יאמר שכן חליתי העם הישב בה נשא עון":

7. רש"י מסכת כתובות דף קי עמוד ב

דבעי ר' זירא למיסק - ורב יהודה מוחה בידו להכי הוה משתמיט מיניה.

8. רש"י מסכת כתובות דף קיא עמוד א

בכלי שרת כתיב - קרא דלעיל מיניה כתיב כי כה אמר ה' אל העמודים ועל הים ועל המכונות וגו'. שלא יעלו בחומה - יחד ביד חזקה. אם תעירו ואם תעוררו - שתי שבועות בכל אחת. שלא יגלו את הקץ - נביאים שביניהם. ושלא ירחקו את הקץ - בעונם ל"א שלא ידחקו גרסינן לשון דוחק שלא ירבו בתחנונים על כך יותר מדאי. ושלא יגלו את הסוד - אמרי לה סוד העבור ואמרי לה סוד טעמי התורה.

9. תלמוד בבלי מסכת שבת דף מא עמוד א

רבי זירא הוה קא משתמיט מדרב יהודה - דבעי למיסק לארעא דישראל, דאמר רב יהודה, כל העולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה, שנאמר, (ירמיה כז) "בבלה יובאו ושמה יהיו". אמר, איזיל ואשמע מיניה מילתא, ואיתי ואיסק. אזל, אשפחיה דקאי בי באני, וקאמר ליה לשמעיה, הביאו לי נתר, הביאו לי מסרק, פתחו פומיכו ואפיקו הבלא, ואשתו ממיא דבי באני. אמר, אלמלא (לא) באתי, אלא לשמוע דבר זה דיי. בשלמא - הביאו נתר, והביאו מסרק, קא משמע לן - דברים של חול מותר לאומרם בלשון קדש. פתחו פומיכו ואפיקו הבלא, נמי - כדשמואל, דאמר שמואל, הבלא מפיק הבלא. אלא - אשתו ממיא דבי באני, מאי מעליותא? דתניא, אכל ולא שתה - אכילתו דם. וזהו תחילת חולי מעים. אכל ולא הלך ארבע אמות - אכילתו מרקבת, וזהו תחילת ריח רע. הנצרף לנקביו ואכל - דומה לתנור שהסיקוהו על גבי אפרו, וזהו תחילת ריח זיהמא. רחץ בחמין ולא שתה מהן - דומה לתנור שהסיקוהו מבחוץ ולא הסיקוהו מבפנים. רחץ בחמין ולא נשתטף בצונן - דומה לברזל שהכניסוהו לאור ולא הכניסוהו לצונן, רחץ ולא סף - דומה למים על גבי חבית:

10. רש"י מסכת שבת דף מא עמוד א

משתמיט - היה ירא ליראות לו, משום דהוה בעי ר' זירא למיסק לארעא דישראל, ורב יהודה לא סבירא ליה, וירא פן יגזור עליו מליך. בבליה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי וגו' - ור' זירא אמר לך: האי קרא בכלי שרת כתיב, כדאמרינן בשני דיני גזירות (כתובות קיא, א).

11. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נו עמוד א

אמר רבי חניא בר אבא, ... הרוצה שעוורים בחלום, סרו עונותיו, שנאמר, (ישעיה ו) "וסר עונך וחסאתך תכפר". אמר רבי זירא, אנה, לא סלקי מבבל לארץ ישראל, עד דחזאי שערי בבלחמא.

12. מהרש"א חידושי אגדות מסכת ברכות דף נו עמוד א

הרואה שעורים כו' שנאמר וסר וגוי' סר עונך קרוב לנוטריקון של שעורים כמו שפירש"י לעיל בגמל וא"ר זירא עלה אנה לא סלקי מבבל לא"י כו' ע"פ מ"ש בספ"ב דכתובות (קיא) כל הדר בא"י שרוי בלא עון כו' ע"ש וק"ל:

13. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף סה עמוד ב

אמר רבא, אי בעו צדיקי, ברו עלמא, שנאמר, "כי אם עונתיכם היו מבדלים" וגו'. רבא - ברא גברא, שדריה לקמיה דרבי זירא, הוה קא משתעי בהדיה, ולא הוה קא מהדר ליה. אמר ליה, מן חבריא את? הדר לעפריד! רבי חנינא ורבי הושעיא הוו יתבי כל מעלי שבתא, ועסקי בספר יצירה, ומיברו להו עיגלא תילתא, ואכלו ליה:

14. רש"י מסכת סנהדרין דף סה עמוד ב

אי בעו צדיקי - להיות נקיים מכל עון. הוה ברו עלמא שנאמר כי אם עונותיכם היו מבדלים - הא אם לא היו בהם עונות אין כאן הבדלה. ברא גברא - על ידי ספר יצירה שלמדו צרוף אותיות של שם. ולא היה מהדר ליה - שלא היה בו דבור. מן חבריא - הנבראים על ידי החברים אתה. עיגלא תילתא - גדול כאלו הגיע לשליש שניו וגמרה גדילתו, דהכי שביחי ומעלי למיכל כמו (בבא מציעא סח, א) ומגדלין אותן עד שיהו משולשין, לישנא אחרינא - שהיה טוב ובעל טעם כאילו הוא שלישי/שלישי לבטן.

15. תלמוד בבלי מסכת כתובות דף קיב עמוד א

רבי זירא, פי הוה סליק לארץ ישראל, לא אשכח מברא למעבר. נקט במצרא וקעבר. אמר ליה ההוא צדוקי (מינא), עמא פזיזא! דקדמיתו פומיכו לאודניכו, אפתי בפזיזותיכו קיימיתו. אמר ליה, דוכתא דמשה ואהרן לא זכו לה, אנה, מי יימר דזכינא לה?

16. רש"י מסכת כתובות דף קיב עמוד א

עמא פזיזא - עם בהול. דקדמיתו פומיכו לאודניכו - מתחלתכם הייתם בהולים שהקדמתם נעשה לנשמע ועודכם בבהלתכם כבתחלה למהר לעשות דבר בלא עתו.

17. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת שביעית פרק ד: ט

רבי יוסי בן חנינא מנשק לכיפתא דעכו עד כה היא ארעא דישראל רבי זירא עבר ירדנא במנוי רבי חייא בר בא מתעגל בהדא אליסוס דטבריא ר"ח רבא מתקל כיפי רבי חנניא מתקל גושייא לקיים מה שנאמר [תהילים קב טו] כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו:

18. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף יד עמוד א

רבי זירא הוה מיטמר למיסמכיה, דאמר רבי אלעזר: לעולם הוה קבל וקיים. כיון דשמעה להא דאמר רבי אלעזר: אין אדם עולה לגדולה אלא אם כן מוחלין לו על כל עונותיו - אמצו ליה אנפשיה. כי סמכוה לרבי זירא שרו ליה הכי: לא כחל ולא שרק ולא פירכוס - ויעלת חן.

19. תלמוד בבלי מסכת כתובות דף מג עמוד ב

אמר רב זירא אמר רב מתנה אמר רב, ואמרי לה אמר רבי זירא א"ר מתנה אמר רב:

20. רש"י מסכת כתובות דף מג עמוד ב

אמר רב זירא ואמרי לה אמר רבי זירא - הוא רבי זירא הוא רב זירא אלא בבבל מקמי דסליק לארעא דישראל לקמיה דרבי יוחנן ואין סמיכה בבבל הוון קרו ליה רב זירא ובהא שמעתא איכא למ"ד מקמי דסמכוהו אמרה ואיכא למ"ד בתר דסמכוהו אמרה.

21. ויקרא רבה (וילנא) פרשת בהר פרשה לד: ז

אמר רבי זעירא אפילו שיחתן של בני ארץ ישראל תורה הא כיצד אדם אומר לחבירו זכי בי או רכי בי זכי גרמך בי ר' חגי אמר סכי בי אסתכל בי סכי בי מה הוינא ואסתכל בי מה אנא דאמר ר' חגי בשם ר"י כתיב (שם /קהלת/ ה) ואבד העושר ההוא בענין רע שהשיב לאותו הענין בענין רע ואמר לו לית את אזיל לעי ונגיס חמי שקיין חמי כרעין חמי כרסוון חמי קפרן אמר לו הקדוש ברוך הוא לא דייך שלא נתת לו משלך מאומה אלא במה שנתתי לו את משים בו עין רעה לפיכך והוליד בן ואין בידו מאומה מן כל מה דהוה ליה.

22. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף קנח עמוד ב

גמ'. בחזקת מי? ר' אילא אמר: בחזקת יורשי האם; ר' זירא אמר: בחזקת יורשי הבן. כי סליק רבי זירא, קם בשיטתיה דרבי אילא, קם רבה בשיטתיה דרבי זירא. אמר רבי זירא, שמע מינה: אוריא דארץ ישראל מחכים. רשב"ם מסכת בבא בתרא דף קנח עמוד ב קם רבה בשיטתיה דרבי זירא - לא גרסינן ליה ובפר"ח נמי לא גרס ליה. אמר ר' זירא שמע מינה אוריא דארץ ישראל מחכים - שמשעליתי לא"י נתתי את לבי לצאת משיטתי הראשונה ולעמוד על אמיתת דברים. מאי טעמא - הדר ביה ר' זירא.

23. שיר השירים רבה (וילנא) פרשה ח: ג

רבנן פתרי קרא בעולי גולה, אחות לנו קטנה, אלו עולי גולה, קטנה, שהיו דלים באכלוסין, ושדים אין לה, אלו חמשה דברים שהיה בית אחרון חסר מן הראשון, ואלו הן, אש של מעלה, ושמן המשחה, ארון, רוח הקדש, ואורים ותומים, הה"ד (חגי אי) וארצה בו ואכבדה, ואכבד כתיב חסר ה', מה נעשה לאחותנו, מה נעשה ביום שנגזר +עזרא ה' די עבר פרת עבר די לא עבר לא יעבור, אם חומה היא, אלו ישראל העלו חומה מבבל לא חרב בית המקדש בהיא שעתא פעם שנית, רבי זעירא נפיק ליה לשוקא למיזבן מקומא, א"ל לדין דהוא תקיל תקיל יאות, ואמר ליה לית את אזיל לן מן הכא בבליא די חרבון אבהתיה, בהיא ענתה אמר ר' זעירא לית אבהתי כאבהתהון דהדין, על לבית וועדא ושמע קליה דרבי שילא יתיב דריש אם חומה היא אילו עלו ישראל חומה מן הגולה לא חרב בית המקדש פעם שנייה, אמר יפה לימדני עם הארץ, ואם דלת היא נצור עליה לוח ארז, מה צורה זו אף על פי שהיא מטשטשת מקומה ניכר, כך אף על פי שחרב בית המקדש לא בטלו ישראל פעמי רגלים שלהם ג' פעמים בשנה, אני חומה, ... א"ר אבא בר כהנא אם ראית ספסלין מלאין בבליין בארץ ישראל צפה לרגלי מלך המשיח מה טעם (איכה אי) פרש רשת לרגלי,

24. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת ברכות פרק ב

רבי זעירא פד סליק להכא אקויז דם אזיל בעי מיזבין חדא ליטרא דקופרי מן טבחא. אמר ליה, בכמה הדין ליטרתא? אמר ליה, בחמישין מני וחד קורסם. אמר ליה, סב לך שיתחן. ולא קביל עילוי, סב לך שבועין ולא קביל עילוי. סב לך תמנין, ולא קביל סב לך תשעין עד מטי מאה. אמר ליה, עביד כמנהגך ברומשא נחית לבית וועדא אמר לון לרבנן מה ביש מנהגא דהכא דלא אכיל בר נש ליטרא דקופר עד דמחו ליה חד קורסם. אמרין ליה ומה הוא דין אמר לון, פלן טבחא. שלחון בעי מיייתה ואשכחון ארוניה נפקא. אמרין ליה רבי כל הכין אמר לון וייתי עלי דלא כעסית עלוי מסברת דמנהגא כן. פתיב, (ישעיה כח) "ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכם".

25. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף טז עמוד א

עושה אדם תבשיל מערב יום טוב. אמר אביי: לא שנו אלא תבשיל, אבל פת לא. מאי שניא פת דלא? ... דאמר רב זירא, בבלאי טפשיאי, דאכלי לחמא בלחמא.

26. תלמוד בבלי מסכת כתובות דף עה עמוד א

דקא רבי ירמיה, דכי הוה הקא, לא הוה ידע מאי קאמרי רבנן, כי סליק להתם, קרי לן, "בבלאי טפשיאי"

27. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף לד עמוד ב

כי סליק רבין אמרה לשמעתיה קמיה דרבי ירמיה, ואמר: בבלאי טפשיאי, משום דיתבי בארעא דחשוכא אמריתון שמעתתא דמחשכו!

28. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף פה עמוד א

רבי זירא, כי סליק לארעא דישראל, יתיב מאה תעניתא דלתשכח תלמודא בבלאה מיניה. כי היכי דלא נטרדיה. יתיב מאה תעניתא אחרניתא דלא לשכוב רבי אלעזר בשניה, ונופלין עילוייה מילי דצבורא, ויתיב מאה אחרני דלא נשלוט ביה נורא דגיהנם. כל תלתין יומין הוה בדיק נפשיה, שגר תנורא, סליק ויתיב בגויה, ולא הוה שלטא ביה נורא, יומא חד יהבו ביה רבנן עינא, ואיחרכו שקיה, וקרו ליה, קטינא חריד שקיה.

29. רש"י מסכת בבא מציעא דף פה עמוד א

ארבעין תעניתא - שלא תפסוק תורה מזרעו. גמרא דבבלאי - גמרא שלנו. דלא ניטרדיה - כשעלה לארץ ישראל ללמוד מפי רבי יוחנן, ואמוראין שבארץ ישראל לא היו בני מחלוקת, ונוחין זה לזה כשמן, כדאמרינן בסנהדרין (כד, א), ומיישבין את הטעמים בלא קושיות ופירוקין. קטין חריד שקי - דאיניש גוצא הוה.

30. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קיט עמוד א

רבי חנינא מיעטף וקאי אפניא דמעלי שבתא, אמר: בואו ונצא לקראת שבת המלכה. רבי ינאי לביש מאניה מעלי שבת, ואמר: בואי כלה בואי כלה. ... רבי זירא - מצתת צתותי.

31. רש"י מסכת שבת דף קיט עמוד א

מצתת צתותי - מצית האור בעצים דקים.

32. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ז עמוד ב

רַבָּה וְרַבִּי זִירָא עֲבָדוּ סְעֻדַת פּוּרִים בְּהֵדִי הֵדְדִי. אֵיבְסוּם, קָם רַבָּה וְשִׁחְטִיה לְרַבִּי זִירָא. לְמַחֵר בָּעָא רַחֲמֵי עָלֶיהָ וְאַחֲזִייה. לְשָׁנָה אָמַר לִיה, נִיתִי מֵר וְנַעֲבִיד סְעֻדַת פּוּרִים בְּהֵדִי הֵדְדִי. אָמַר לִיה, לָאוּ כָּל שְׁעֵתָא וְשְׁעֵתָא מִתְרַחֵישׁ נִיסָא.

33. תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף כה עמוד ב

כִּי נַח נִפְשִׁיה דְרַבִּי זִירָא, פְּתַח עָלֶיהָ הֵהוּא סְפָדְנָא, אַרְצָא שְׁנַעַר הָרָה וְיִלְדָה, אַרְצָא צְבִי גִידְלָה שְׁעִשׂוּעִיָּה, אוֹי נָא לָהּ אִמְרָה רַקַּת, כִּי אֲבָדָה כְּלֵי חֲמֻדָּתָהּ.

34. רש"י מסכת מועד קטן דף כה עמוד ב

לגרמיה - לדעתיה, רבי זירא היה מבבל, ובה נולד, וגדל בארץ ישראל, והיינו דקאמר: ארץ שנער הרה וילדה ארץ צבי גדלה שעשועיה, ואהכי קרי ליה רבי זירא ורב זירא. אוי נא לה אמרה רקת - יכולה לומר כן, רקת היא טבריא.